

szorultam volna, én is csak kénytelen lettem volna 6—7 fton eladni termésemet. Hozzám kurta korcsmárosok nem is jönnek bort kérni, nem is vettek még tőlem soha. Vajha több értelmesebb szőlősgazda volna hegyünkben, kik az okszerű szőlőmivelést és borkezelést egész tehetségükkel felkarolnák; milyen borokat lehetne itten idővel producálni! mert hegyünket a természet is jeles bortermőnek teremtette. Nem dicsekedési szándékból irtam le ezen valódi tényeket, hanem a nyilvánosság kedvéért kötelességemnek tartottam azt megtenni, mert a szorgalmatos, jó bortermelő nálunk a drága napszám mellett aránylag csak kevés hasznot huz, a hanyag borosgazdák pedig silány, vizelt boruk után vevőikkel együtt nagyobb haszonnak örvendenek.

Hub Rezső.

Az első magyar kertész-képezdének történelme.

Az intézet kezdetét vette 1853-ik év november elején.

Entz Ferencz által tervezve és életbeléptetve, zsenge intézetünk gyakorlási terül ama 16 holdnyi konyhakerteket, fa- és szőlőiskolákat használta, melyeket az alapító és barátai: Arányi Lajos, Frivaldszky Imre és Málnay Ignácz urak a kerepesi vám közelében fentartottak, és közlő vezérlete alatt megműveltettek. — A tanítványok elméleti és gyakorlati oktatását teljesíté az alapító, ki előadási körébe belevonta a reáltudományok azon ágazatait is, melyek az okszerű haszonkertészet s főleg a gyümölcstenyésztés szerencsés gyakorlatára okvetlen szükségesek, ezek közé számítván a természettan, természetrajz és földészeti vegytan ama részeit, melyek a kitűzött művelési czélok értelmes fel fogására, ügyes gyakorlatára megkívántatnak.

Télen át el volt foglalva az ifjúság könyveivel a tanteremben, — nyáron át ásóval, kapával és kertész-késsel a kertekben és faiskolákban.

A tanítványok munkaértéke az intézet javára esett; tanítás és mindenképi ellátás fejében (a ruházatot ide nem értve) a tanítványok a három évi tanfolyam alatt évenként és fejenként átlagosan 80—80 régi forintot fizettek.

Az intézet keletkezése oly időszakba esett, melyben a 49-iki események reménytelenségének kábitó hatása már-már ismét egyes reménysugaraknak engedte helyet; százan, ezren, kikben az emberek iránti bizodalom alapjában meg vala ingatva, a természet karjaiba veték magukat, becsületes munkásság segítségével keresvén annak változatlan anyai keblén azon vigasztalást, melyet az utóbb soha sem szokott megtagadni.

A tricolor foszlányainak kedves emlékrét, melyet a hazafi biztató amulet gyanánt titkon hol keblén vi-sele, hol a nagyobb biztonság kedvért keble belsejébe elrejte, bátorítólag kezdé ismét azt végig sugni Magyarországon: hogy a drága hazának phónixe, a kitartás és a szellemi s anyagi gyarapodás utáni férfias törekvések segítségével ismét fel fog támadni hamvaiból!

Az ösvény, melyet intézetünk a közös cél felé kimutatott s megalapított, nem maradhatott ez idő-tájban követők nélkül.

A nemzet jobbjai: Lónyayak, Zichyek, Sinák stb., ugy szintén előbbre törtető községek: Kalocsa, Kecskemét, H.-M.-Vásárhely stb. stb. mint Mae-cenások népesíték be az intézetet pártfogoltjaikkal; — sok haladni kívánó kisbirtokos fiait küldte be vagy azért, mikép saját kis gazdaságában a gyümölcs-

fatenyésztés s haszonkertészetnek, szebb és jobb hasznát vehesse és biztosíthassa; vagy azért, hogy az intézet belőlük jóra való gyümölcstenyésztőket s haszonkertészeket neveljen, kik majdan képesek leendének arra, hogy a nemzeti ipar és kenyérkereset ez ágát, mely eddig egyedül csak a bevándorlott külföldi kertészek által monopolisáltatott, benszülött honfiaknak is biztosítsák, s ekkép saját érdeküknek kedvezvén, hazájuknak e specialis téren működő culturabeli apostolainak sorsát és irányát tehetségük szerint előmozdítsák.

Igy népesedett be lassanként s évről-évre jobban az alapítónak a kerepesi vonal melletti kis házikója, mely a magyar Flóra és Pomona cultusának első nyilvános helyéül szolgált. — Négy tanítvánnyal kezdte az meg működését 1853-ban, s 30-al végezte azt be 1860-ban,

De varázshatása az amuletnak, melyet minden jóra való magyar ember vagy keblén, vagy szive belsőjében megőrzött, nem egyedül csak a vidéken nyilvánult. — A hazai kertészet kis cultus-helye a fővárosi felsőbb intelligentiának hazafias körében szintén nem csekély figyelemben részesült.

Csengery Antal, Tóth Lőrincz, Morócz István és több mások e cathegoriából szintén szívesen szentelték egy-egy privat cursusban a vidám, test- és léleküditő kertészetnek idejüket, t. i. akkor, ha naponkinti komolyabb foglalkozásaik nekik egy kis szünetet engedtek.

A pesti reform. felsőbb tanintézet, a praeparandia tanuló ifjúsága évenként részt vett a nyaranta hetenként nekik szánt leczkében, melyek igen látogatottak voltak, miután hozzájuk az ügyszeretet önzéstelensége adta meg az alkalmat.

A hazai kertészeti ügye, mely 48 előtt a Tóthfalusyak és több mások bokros érdemei daczára csak localisált eredményekre vergődhetett, a fent kiemelt politicalai színezetű indokoknál fogva, most általános pártfogásra tett szert a nemzet részéről.

A közérdekeltség szelleme, mely a kertészeti cultusában a párosult szép és hasznos iránti felébresztett vonzalmat úgy szólván az egész nemzetben tettleges életnyilvánulásokra ragadta; — annak érzete, sőt némikép már világos meggyőződése, mely valamint arája feldiszítését a völegénynek kedves kötelességévé teszi, ugyszintén a magyar embert is arra kötelezi, hogy hazája anyaföldjét, — még saját érdekében is viruló kertté átalakítsa és feldiszítse; továbbá ama durványai az eredményeknek, melyek a kerepesi vám melletti házikókból ki-kiszivárogtak: magukra vonták több tehetőséges és szakképzett hazánkfiai figyelmét s arra vették rá őket, hogy irodalmi szép képességeiket a nemzet közpártolásában ez időben részesített kertészeti terén érvényesítsék.

Igy támadt hazánk kertészeti litteraturája, s azon nevezetes és dicső mozgalom, mely az újabb időben a kertészeti irodalomban felmerült, biztosítván Dr. Pólya József, Galgóczy Károly, Kodolányi Antal, Lukácsy Sándor, Girókúthy Ferencz és még sok más derék kertészeti íróinknak amaz érdemkoszorút, melylyel a nemzet elismerése nevöket méltán hozza kapcsolatba.

De miglen a magyar kertészeti forrása, mely magát proprio motu a Rákos homokjában felütötte, s az idő folytával még az akkori helytartótanácsnak nemcsak elismerő figyelmében, hanem évenkénti 1200 frtnyi segélyében is részesült, már biztosított medrében folydogált, magára vonta a már valóban nemzeties

vállalat az orsz. Magy. Gazd. Egyesület figyelmét, mely a budai orsz. szőlőiskolával és mintaszőlőjével egy hasonnemű kertészeti képző-intézetet 1860-ban életbe léptetni szándékolt.

Hogy az erők és azok eredményei szét ne forgácsoltassanak, Budára olvadt át a kerepesi vám melletti első kertészképezde, de nem is üres kezekkel, hanem áthozván magával az évenkénti 1200 frtnyi kormányi segélyt s a már most 30 tanítványnyal benépesített kész intézetet is, meghagyván annak további vezetését alapítója s eddigi vezetője kezén, de szélesbitvén a képezde működése körét, a mennyire abban a haszonkertészet mellé az okszerű szőlőmivelés és a borok pinczebeli kezelése is tanczélul tüzetett ki, mindezek segéd tárgyaival együtt.

E minőségben tehát, mint haszonkertészetet, vinczelléreket és pinczemestereket képző gyakorlati tanintézet állott fen az eredetileg Entz-féle rákosi magonecz, mely eredeti életképességében alkalmas alanyául bizonyult be azon szélesbitett működésű körnek is, mely alatt az 1860-iki tanév kezdetétől az 1869-iki tanév végeig fenállt.

Tanereje növekedett ez időközben az Egyesület budai kísérleti pinczejének életbeléptetése alkalmával egy pinczemesterrel. Pinczemester Szebényi Sándor úr, a híres Schvarzerféle nagy borkereskedési vállalat pinczéinek érdemült kezelője.

Politikai njjászületésünkkel nem maradhatott oly gyakorlati iparág, mint a milyen a haszonkertészet, mely a nép anyagi és szellemi gyarapodására oly határozott jótékonyoságu befolyást gyakorol, többé a földmivelő Magyarországnak csak mellékesen ápolt gyer-

meke, mely szinte mostoha sorsra is lőn kárhoztatva a Gellért hegy alján.

A lapály, mely a Gellért-, Sas-, budaórsi és promontóri hegyek alatt elterül, a „Lágymányos“ nevet viseli vidékszerthe; — ez vizállásos terület volt a mult évtizedekben. Az utolsó tava, mely a szőlőiskola szomszédságában nádasával néhány holdnyi területet elfoglalt, csak most száradt ki végkép, mintegy 8—9 év előtt. A Lágymányos különben kiszáradása óta nagy jövendőjü,hiressé vált terület. Földje szivós agyag, mely felsőbb rétegeiben is keserü sóban bővelkedik. A természetnek e ritkább adománya kincset képez ugyan számtalan betegre nézve, kik Magyarország Karlsbadját találják fel benne akkor, ha majdan fürdő és gyógyvizes vállalatai, melyek az utolsó 10—15 évalatt keletkeztek, kényelemre és külső csinre nézve képesek leendened az analog hatásu Karlsbadéval vetekedni.

De épen azon mértékben, a melyben a Lágymányos területe keserü vizü forrásokban gazdag, szegény az édes vizekben; és továbbá épen azon mértékben, melyben e terület talajának specificus alkatrészeinél fogva csak a növényzet bizonyos osztályának kedvez, köztük a szőlőtőkének is: károsan hat az a növényzet más osztályaira, és ezek közé tartozik a gyümölcsfák nagy része, a konyhakerti növények pedig valamennyien.

Ellenséges alkatrészekkel ellátott, édes vízben hiányt szevedő területen haszonnal nem lehet kertészetet üzni, annál inkább sem, miután a száraz évek szaporodtával a kútakból az édes vizek évről-évre mindinkább kifogyanak.

A talaj és édes vízbeni kedvezőtlen körülmények, melyek a mult évtizedek nedves évjáratai alatt ke-

vésbbé, de most a szárazság folytonosságával nemcsak mindinkább érezhetőkké s határozottan károsokká alakultak: arra határozták el az orsz. Magy. Gazdasági Egyesületet, hogy ezentul a kertészetnek nagybani gyakorlatát a pesti részre, — illetőleg a keze alatt levő Istvántelkére — átköltöztesse, mely a jó vízbenbővelkedik. Itt Budán a faiskolákból csak annyit fog meg hagyni, a mennyi arra szükséges, hogy az intézetbeli ifjuság, melynek inentuli oktatásának fősulya a szőlőmivelés és pinczekezelés okszerű gyakorlatára fektettetik, — magát a gyümölcsfák ápolásában és nemesítésében is illően gyakorolhassa.

A budai képezdének szoros feladata tehát ezentül: elméleti és gyakorlati oktatás az okszerű szőlőmivelésben és pinczemesterségben, és mellékesleg gyakorlati oktatás a gyümölcsfák ápolásában s azok nemesítésében; miután minden jóra való vinczellérembernek az ebbeli jártasságra okvetlen szüksége van.

Ha az országnak valamikor már szüksége volt elméletileg és gyakorlatilag kiképzett ügyes vinczelérek- és pinczekezelőkre, kik az eddigelé divó fonák felfogások, szokások és előitéletek homályaiból kibontakozva képesek lesznek arra, hogy Magyarország milliókra rugó borterményét szakképzettségüknél fogva úgy állítsák ki, hogy az mint kapós áru illő értékesítését a világ piacain magának kivivhassa: akkor most érkezett el leginkább annak ideje, hol a vámok mérsékeltségével, — közlekedéseink szaporultával és megkönnyebbitésével, — a dézsma megszűntével a magyarországi borkereskedés felvirágzásának egyéb sem áll útjában, mint szőleink és boraink eddigi hiányos kezelése.

S mivel a m. földmivelési miniszterium az iménq

kijelentett nézeteket és meggyőződést szintén osztja, nem is tagadta meg az ujonnan szervezett budai vinczellér- és pinczemesterképezdétől pártfogását és anyagi támogatását, felcmlvén annak évenkénti kormányi segélyezését 2000 ftra, azért: hogy az orsz. Magy. Gazd. Egyesületnek lehetőségessé tegye, miszerint az intézet tanerejét egy tanársegéddel megszaporsítsa, taneszközeit a jól berendezett gellérthegyi kísérleti pincze mellett egy borászati labororium felszerelésével megtoldja, és az ujonnan szervezett vinczellér- és pinczemesterek képezdájében szegény, de becsületes magaviseletű ifjak számára 4 egészen ingyen és 6 mérsékelt fizetésű állomást megalapithasson, megtevén e szerint e tekintetben mindent, mi a kormány és a Gazd. Egyesület részéről a hazai borászat ügyének tényleges támogatására kitelhet.

De, midőn ezennel a kormány és az orsz. Magy. Gazd. Egyesület egyesült erővel, az előbbi per excellenciam kertészképezde helyén, hazai borászatunk előmozdítása különös céljából, a budai reformált vinczellér- és pinczemesterképezdében egy hatalmas támaszt emelt; egyikük sem feledkezett el a szintén fontos haszonkerettségért, további korszerű és erélyes támogatásáról; mert ime ott virágzik már Keszthely- és Debreczenben s készül Kolozsmonostorban és az orsz. Magy. Gazd. Egyesület palotai Istvántelkén kedvezőbb talaj — és vizbeli körülmények alatt a hazai Flóra és Pomona cultusa.

Nem tartunk tehát végbeszédet valami kedves elhunyt felett, midőn a budai kertészképezde megszűntéről szólunk, hanem csak arról értesítjük a szakbarátokat, hogy az első magyar képezde eddigi székhelyét megváltoztatta azért, mikép kedvezőbb körülmények alatt hatalmasabb szárnyakra kelhessen.

De mivel a jó sáfár a kezére bizott jószág valamennyi lényegesebb fordulatai alkalmával sáfárkodásával a nyilvánosságnak adósa maradni soha sem szokott, legyen szabad a kezem alatt létrejött és általam vezérelt kertészeti képezde azon tanítványairól, — mint annak gyümölcéséről, — számot adnom, kiknek működési tere és sorsáról ez időben tudomásom van:

1. Adamszky János, kertész gr. Beustnél a Hegyalján.
Altvater József, gazdálkodik és kertészkedik sajátján Sopronyban.
Angyal Dezső, kertészsegéd hg. Battyhányi Fülöp úr enyingi urad. kertjében.
Bank Ferencz, kertész Baranyában.
5. Bátor Kálmán, községi tanító és a közs. faiskola intézője Jász-Alsó-Szt.-Györgyön.
Berzenczey István, magánzó Maros-Vásárhelyt.
Bóné Gyula, gazdálkodik sajátján Gárdonyban Fehérm.
Bors Elek, gazdálkodik N.-Kun-Madarason.
Buza Kis János, ispán Aszódon, B. Podmaniczkyknál.
10. Czagányi Imre, gazdálkodik sajátján Nógrádban.
Csery István, kertész Kecskemét vidékén.
Chitu János, a bukaresti gazdasági tanintézet igazgató-tanára Bukarestben.
Csifáry István, tisztartó Stampfán.
Csiky Atilla, katona.
15. Dedinszky István, kertészkedik sajátján Békésben.
Dely János, uradalmi vinczellér hg. Battyhányi szöleiben Német-Bólyon.
Dékán Károly, községi kertész H.-M.-Vásárhelytt.
Dombó István, kertész. sajátj. közép Szolnokban.
Eper János, urad. kertész Szt.-Mihályon, Fehérm.

20. Evva Pál, gazdálkodik és kertészkedik sajátján, Hegyalján.
 Fekete József, főkertész Pesten, az egyetem fűvész-kertjében.
 Fikker Imre, gazdasági hivatalnok Erdélyben.
 Germán Ferencz, urad. főkertész Vereben.
 Gyulay Sándor, kertészsegéd Pesten, Fleischmannál.
25. Halász Dezső, kertészkedik és gazdálkodik sajátján, N.-Váradon.
 Haracsek István, kertészkedik sajátján, Zilahon.
 Heinisch János, s kertész Ungban.
 Heinrich József, kertészsegéd Pesten, a fűvész-kertben.
 Hentesiu József, tanár Bukarestben.
30. Illés Hugó, uradalmi kertész hg. Coburgnál Rappon.
 Junga Sándor, kertészkedik és gazdálkodik sajátján, Aradon.
 Kecskeméthy András, kertész, vincz. és pinczemes-ter Kiskereskényben, Majláth István urnál.
 Kégel Sándor, hivatalnok a gazdasági miniszteri-umnál Pesten.
 Kelner János, kertész Nagy Sándor urnál.
35. Kern Emil, főkertész az ujvilágkertben Pesten.
 Kirschner András, városi kertész Kalocsán.
 Klementis Kornél, kertészsegéd Pesten, a fűvész-kertben.
 Klemm István, kertészkedik és gazdálkodik sajátján, Baján.
 Korényi Ödön, katona.
40. Kökény Sándor, városi kertész Czepléden.
 Krajnyik András, gazdasági és kertészeti hivatalnok Beregben.

- Lajz Alajos, magánzó Nyitramegye.
 Lakó György, fővinczellér a csornai prépostság
 szőleiben Túrjén.
- Lázár István, községi vinczellér H.-M.-Vásárhelyt.
45. Málik Miklós, katona.
 Mátyás István, magán-kertész Eperjesen.
 Maksay Albert, kertész gr. Eszterházy Kálmánál
 Erdélyben.
 Matyók Elek, gazdálkodik sajátján Gárdonyban,
 Fehérm.
 Mezey Pál, most végezvén a tanfolyamot, a pinczé-
 szet gyakorlatára készül Miskolczon.
50. Mézner Mátyás, vinczellér gr. Sándor szőleiben.
 Mihálovits Gyula, tanársegéd Budán, az orsz. sző-
 lőiskolában.
 Mokry Sándor, urasági kertész Rigiczán,
 Mudy N. urasági kertész Zemplénben.
 Novák Ferencz siketnéma, kertészkedik sajátján
 Kossuthon, Pozsonym.
55. Nováky István, kertészkedik sajátján Mindszen-
 ten, Abaujm.
 Nemcsik Béla, gazdálkodik sajátján N.-Kőrösön.
 Niklay János, most végezvén a tanfolyamot, a pin-
 czészet gyakorlatára készül, Pesten.
 Ottlik Géza, gazdálkodik és kertészkedik sajátján,
 Péczelen.
- Öcsy József, gazdálkodik és szőlészkedik sajátján,
 Kenesén.
60. Parrag Gyula, a gazdasági tanfolyamot végezte
 Keszthelyen.
 Pataky Alajos, kertészsegéd gróf Károlyi György-
 nél Pesten.
 Pataky Árpád, kertész Csernovits Péter urnál.

- Petrás János, gazdálkodik sajátján, Nográdban.
 Polák Ödön, Königgrätznél elesett.
65. Rádely Vincze, gyógyszerész Pesten.
 Ráth Tódor, gazdálkodik és kertészkedik sajátján Erdélyben.
 Rajzinger Lajos, gazdasági gyakornok hg. Coburg birtokán Vacson.
 Reichman Lajos, irtok Kassán.
 Richter József, kertészsegéd Bécsben.
70. Remete Dénes, gazdálkodik és kertészkedik sajátján, Vas megyében.
 Rózsa Gusztáv, gazdasági irtok az egri káptalannál.
 Sachs Gusztáv, gazdálkodik sajátj. Pestmegyében.
 Simonyi Gábor, gazdálkodik és kertészkedik sajátján, Kecskeméten.
 Simonyi György, „ „ „ „
75. Sir Antal, gazdálkodik és kertészkedik sajátján Egerben.
 Sümegh István, kert.segéd Pesten, a fűvészkertben.
 Sváby János, a békésmegyei gazd. Egylet kertésze Békés-Csabán.
 Stumpf Endre, most végezvén a tanfolyamot, a pinceszészet gyakorlatára készül Tokajban.
 Schaffner Aladár, gazdálkodik és kertészkedik sajátján, Egerben.
80. Schedél Oszkár, városi kertész K.-kun-szt.-Miklóson.
 Schilling Béla, gazdálkodik sajátján, Halason.
 Schlipfinger József, uradalmi kertész gróf Rédeinél.
 Szalay János, gazdálkodik és kertészkedik sajátján, Szentesen.
 Szabó Elek, erdőmester N.-Baráton.

85. Szabary József, kertészsegéd Budán, gróf Kará-
csonyinál.
Szél Sándor, néptanító és a községi faiskolák fel-
ügyelője Nagy-Szalontán.
Szilágyi János, kertész Dabason, Hajós József urnál.
Szilárdfy József, katona.
Sziléz Tamás, gazdálkodik és kertészkedik saját-
jában, Nyitramegyében.
90. Szücs Alajos, uradalmi kertész Báró Bánhidynél,
Aradm.
Tóth János, katona.
Tóth Lajos, gazdálkodik és kertészkedik sajátján,
Halason.
Thurzó János, kertész Baranyában.
Vass Elek, gazdálkodik és kertészkedik sajátján
Halason.
Waldhauser József, kertész Bainville urnál, Lontón.
Walch Károly, gazdálkodik és kertészkedik saját-
jában, Dorogon.
Werhás Károly, katona.
Vorecska Ferencz, kertész Monoron.
Zuber Vidor, gazdálkodik sajátján, Fehérmegyében.
100. Zsuffa Ferencz, városi kertész Szabadkán.

Októberben teendők a szőlőben és pinczében.

A szőlőben. A fürtök tökéletes megérésével, egyes szőlőszemek megránczosodásával, meg lehet kezdeni a szüretet.

Hogy kelendő, tartós és jó bort kaphassunk, nagy figyelemmel kell eljárni mind a fürtök kiválogatásában, mind az edények tisztára mosatása körül.

Legalább az éretlen és rothadt fürtöket külön